14.10.2020

Asiantuntijalausunto

HE 152/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poronhoitolain muuttamisesta

Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan keskeisiä maaseutuelinkeinoja ovat olleet jo vuosisatojen ajan poronhoito ja maatalous. Elinkeinot ovat eläneet rinta rinnan parhaimmassa tapauksessa toisistaan niin taloudellisesti kuin toiminnallisesti hyötyen. Rakenteeltaan ja työprosesseina elinkeinot eroavat toisistaan suuresti. Siinä, missä porot hoidetaan yhteisöllisesti paliskunnassa ja ne laiduntavat pääosan vuotta vapaasti, maatalous on perhe- tai yksilökeskeistä ja yhteen paikkaan sidottua toimintaa. Suurimmat kiistat elinkeinojen välille ovat syntyneet vapaana olevien porojen hakeutuessa laiduntamaan viljelijöiden pelloilla. Nämä kiistat ovat toisinaan johtaneet eriasteisiin oikeuskäsittelyihin.

Poronhoitolakiin näitä kiistakysymyksiä ratkaisemaan on sisällytetty arvioimislautakuntajärjestelmä. Nykyisellään tämä järjestelmä ei toimi parhaimmalla mahdollisella tavalla. Keskeinen syy luottamuspulaan on eri kunnissa toimivien arvioimislautakuntien kirjava arviotoiminta porojen aiheuttamien viljelyvahinkojen toteamisessa ja tästä johtuva uskottavuuden puute arvioiden lopputulosten hyväksynnässä. Arviotoiminnan luottamuksen palautus on mahdollista vain parantamalla arviointitoiminnan asiantuntijuutta, sekä selkeyttämällä arvioinnissa tehtyjen ratkaisujen käsittelyä. Arvioimistoiminnan tavoitteena on saada aikaan kummankin osapuolen kannalta oikeudenmukainen lopputulos.

Voimassa olevan lain mukaan koko poronhoitoalueella jokaisessa kunnassa tulisi olla arvioimislautakunta jonka puheenjohtaja on Elinkeino -, liikenne- ja ympäristökeskuksen nimeämä. Lisäksi voimassa olevan lain mukaan arvioimislautakunnassa tulee olla paikallisen viljelijäjärjestön nimeämä edustaja ja paikallisen paliskunnan nimeämä edustaja.

Arvioimislautakunnan puheenjohtajan tehtävä on ollut hyvin epäkiitollinen, kokouspalkkioperusteinen ja puheenjohtajat ovat olleet asiantuntemukseltaan hyvin heterogeenisiä. Paikallisten toimijoiden nimeämät porotalouden ja maatalouden edustajat eivät myöskään aina ole nauttineet eri osapuolten näkökulmasta voimassa olevan lain edellyttämää puolueetonta luottamusta. Tämä on johtanut tehtyjen arviointiratkaisujen epäluottamukseen ja toisinaan myös käräjäoikeuskäsittelyyn.

Arvioimislautakuntien toiminnan heterogeenisyys on syventänyt elinkeinojen välistä juopaa ja tämä on nostanut esille vakavan tarpeen poronhoitolain muuttamisesta vahinkoarviointien toiminnan organisoimiseksi ja toteuttamiseksi.

Luonnonvarakeskus
Latokartanonkaari 9
PL 2, 00791 Helsinki Puhelin 029 532 6000 Y-tunnus 0244629-2 luke.fi

Esitys poronhoitolain muuttamisesta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poronhoitolain muuttamisesta muuttaa arvioimislautakunnan toimintaa ratkaisevasti. Edellisestä laista poiketen uudessa laissa arvioimislautakunnasta tulee porovahinkolautakunta, joka koostuu kahdesta oikeudellisesti oppineesta edustajasta ja viidestä asiantuntijajäsenestä joilla on vahva osaaminen maatalouden, porotalouden, metsätalouden ja puutarhatalouden sektorilta, sekä yksi jäsen edustaa saamelaiskulttuuria.

Esityksessä poronhoitolain muuttamisesta porovahinkolautakunta ei anna enää valituskelpoista päätöstä, vaan asiantuntijalausunnon, jonka osapuolet halutessaan voivat viedä käräjäoikeuskäsittelyyn, mikäli eivät ole tyytyväisiä porovahinkolautakunnan esittämään arvioon vahingosta.

Tällä muutoksella porovahinkojen arviointi muuttuu asiantuntijatehtäväksi, jossa arvioinnin lopputulosta säätelee arviointikohteessa esiintyvät todelliset faktiset havainnot. Muutoksen myötä arviointityöstä tulee yhdenmukainen, ammatillinen ja lausunnot ovat kaikkia osapuolia samalla tavalla oikeudenmukaisesti kohtelevia.

Edellä kuvatun mukaisesti esitys poronhoitolain muuttamisesta on erityisen tarpeellinen ja tehty muutosesitys vaikuttaa hyvin todennäköisesti positiivisesti maa- ja porotalouden välisten kiistojen ratkaisuihin. Muutos tuo vaadittavaa uskottavuutta ja luottamusta vahinkojen arviointityöhön.

Rauno Kuha
Tutkija
Biotalous ja ympäristö

Jouko Kumpula
Erikoistutkija
Luonnonvarat